

2006-08-15

"24 har ratificerat – men inte Sverige!"

Den 15 augusti var det 2000 dagar sedan Sverige undertecknade Florenskonventionen eller den Europeiska Landskapskonventionen. Det är Europarådets strategi för hållbar utveckling, och inte mindre än 24 länder i Europa har anammat denna utveckling genom att redan ratificera Konventionen. När det gäller den enskildes rätt och möjlighet att påverka sin livsmiljö, kommer den förhoppningsvis att få samma betydelse på miljöområdet som Barnkonventionen på det sociala. Tänker någon uppmärksamma dagen? undrar Eva Salevid, som efter en *trainee*-period på Europarådet fortsätter att följa Konventionens utveckling i Sverige och Europa.

Efter den borgerliga Alliansens enande i energipolitiken den 14 juni diskuteras Sveriges hållbara utveckling nu av alltfler aktörer. Därmed kommer enligt min mening frågan om Landskapskonventionens ratificering i ett nytt ljus. Frånsett att regeringen på ett obegripligt sätt skjutit upp frågan, är det även ur medborgar- och ekonomisynpunkt ytterst lämpligt att denna Konvention ventileras före valet av de partier som begär väljarnas förtroende t o m år 2010.

I en artikel i DN.DEBATT den 2 juni, hävdar två framstående medlemmar av Svenska Naturskyddsföreningen att 48 % av svenskarna är oroliga för miljöförstöringen. Det kan tolkas som att varannan svensk nu är villig att själv bidra till en bättre miljö. Varför då kringgå det faktum att en hållbar miljöpolitik naturligtvis även omfattar annat än ekologiska hot? Vidgar man horisonten mot Europa och rentav ställer människan i centrum av sin livsmiljö, vilket Landskapskonventionen gör, slås man av att medborgarna tilldelas fler intressanta roller än enbart som konsument. Mer än att ständigt och jämt se hoten i miljön, är många positivt engagerade i sina miljöer. Jag menar, liksom en hel del experter att en bredare diskussion och ett mera politiserat landskapsbegrepp skulle tydliggöra detta.

Kanske ska vi tacka den borgerliga gröna alliansen, för det upphävda "tankeförbud" som nu råder i svensk politik. Inte minst deras uttalade mål i energirapporten att "ett europeiskt perspektiv är utgångspunkten", kan vidga debatten. Nästa steg är en snar ratificering av Landskapskonventionen! Som den "regionala naturvårdskonvention" den är enligt Naturvårdsverket, skulle denna bli idealisk inte bara som vision utan även som positiv, ja, "skarp", hållbar strategi på miljöområdet. En sådan behövs idag.

Istället för att som i DN-artikeln fråga vilka som "sviker", borde vi fråga hur även ideellt eller "entreprenöriellt" verksamma medborgare i stad och på land verkligen kan få tillgång till miljöpolitiken. Denna bör diskuteras bredare och med färre pekpinnar, vilket uppenbarligen sker i andra EU-länder och skulle kunna leda till mindre negativ oro för miljön. Där har tongivande politiker, liksom media, en viktig uppgift genom att lyfta in Landskapskonventionen i debatten! För alla som haft förmånen att ta del av denna står det utom tvivel att Konventionen på samhällsbyggnadsområdet, för medborgarna, kan sägas motsvara det FN:s Barnkonvention är på det sociala området, för våra barn och unga. Att avstå från att göra detta är ett underbetyg för det upplysta demokratiska samtalet mellan väljare och styrande i vårt land!

Under min *trainee*-period i Europarådet 2004 arbetade jag intensivt med Landskapskonventionens olika texter i anslutning till dess ikraftträdande. Medlemsländernas miljöpolitik skiljer sig avsevärt och en kärnfråga i svensk miljöpolitik tycks vara miljöbalkens roll på vägen mot hållbar utveckling. Denna unika lag föreslogs ju 1997 av en socialdemokratisk regering och började, efter mycket bred myndighetssamverkan och riksdagsbeslut, att genomföras 1999. Sedan gjorde Nordiska Ministerrådets miljöenhet en granskning 2003, av bl a miljölagstiftningen i de nordiska länderna. Den visade att Norge, Danmark och Finland redan hade en praxis och/eller en miljölagstiftning som gav utrymme för det vida begreppet "landskap" i miljö- och samhällsplanering. När det gällde den svenska ekologiskt orienterade miljöbalken påtalades dock risken för "målkonflikter". Är det dessa målkonflikter, som ligger bakom att Sverige, ensamt i Norden, ännu inte har ratificerat Konventionen? Det har ju t o m nya EU-länderna och viktiga Östersjösamarbetsparterna Polen och Litauen, gjort. Att frågan är relevant illustreras senast av Oljekommissionens förslag om en halvering av

oljaförbrukningen inom transportsektorn före 2020 – ett mål som vad jag och många andra kan se måste hamna i konflikt med miljömålet Ett öppet odlingslandskap.

Sveriges idag 16 miljökvalitetsmål har stränga krav på mätbarhet inom en rad avgränsade sektorer. Det helhetsgrepp på landskapet som Konventionen ställer i utsikt, tycks därmed falla bort, något som delvis har pekats på av Miljömålsrådets egna uppföljningar. Problemet är att det starkt ekologiska perspektivet i målen riskerar att förhindra eller försena Sveriges miljömässiga integration med övriga EU-länder. Då försenas ju även förverkligandet av EU:s övergripande mål om ekonomisk, miljömässig och social utveckling av Europa före 2010.

Betydligt viktigare än vad partiledare och riksdagsledamöter redan sagt i miljöfrågan (DN-artikeln), är menar jag vilka åtgärder de vill införa under kommande mandatperiod. Vilka internationella konventioner kommer de partier som eventuellt vill fortsätta vägen mot mer flexibel svensk miljöpolitik, att lyfta fram? Konventionen om biologisk mångfald är väl inte den mest försummade i Sverige? Men hur är det med den hållbara konvention som skyddar vårt byggnadskulturarv (Granada)? Eller med den i FN och EU-sammanhang redan antagna Århuskonventionen, som behandlar allmänhetens rätt till information och deltagande i beslut om miljöfrågor?

Jag tror att den svenska miljödebatten behöver fokusera mer på de argument som används i miljöpolitiken och de grupper som använder sig av dem. Det är inte minst väsentligt ur demokratisynpunkt. Är svensk miljöpolitik verkligen lika brett förankrad ute bland väljarna, som den vitt spridda oron för miljön nu visar sig vara,? Präglas den inte snarare av ett uppifrånperspektiv och en svår genomtränglig vetenskaplig jargong, som snarare hindrar än förenklar för medborgarna att påverka sina egna "livsmiljöer"? Och hur påverkar den "åskådarrhållning" bland väljarna, som statsvetaren Olof Pettersson nyligen påpeka och som tyder på att även potentiellt engagerade och – kunniga personer upplever en sorts utanförskap? Landskapskonventionens svar är att bredda miljöpolitiken. Jag menar att det är hög tid att föra in frågorna om svenskarnas erfarenheter, ålder och etnicitet i miljödebatten - liksom att ställa frågan om det är samma miljö- och samhällsbyggnadspolitik som behövs i t ex Norrland, som i Östra Götaland eller Skåne?

Europarådet, där vi svenskar ju är representerade inte bara nationellt, utan även lokalt och regionalt, har, precis som Sverige, länge haft miljöpolitiken för ögonen. Men kanske oftare än i svensk politik, framhävs där "människan" och hennes välfärd, som grundläggande. Varje enskild individ har rätt till en miljö och en livskvalitet som främjar hennes utveckling, arbetsmöjligheter, vilket ju bara är möjligt med en "människlig skala" för ögonen. Detta förtjänar att påpekas i ett land där vi har en mycket aktiv Djurskyddsmyndighet men ännu "saknar" en Människoskyddsmyndighet, som en kolumnist uttryckte saken... Europarådet stöder ett "brett deltagande från allmänheten i samhällsbyggnadsprocesserna". På första plats av nio särskilt nämnda insatsområden för en hållbar planering nämns "landskapen". Landskapet är "en betydelsebärande del av vårt europeiska arv, som vittnar om förlutna och närvarande relationer mellan människan och hennes naturliga och bebyggda miljö."

Nu måste politikerna komma ut och berätta för svenskarna om de möjligheter Landskapskonventionen ger! Många politiker vet redan att den till hela sitt upplägg är en fråga för - folket. Den har uttryckligen kommit till för att "uppfylla allmänhetens önskan att glädja sig åt landskap av hög kvalitet och få spela en aktiv roll i landskapsutvecklingen". Det är konstigt att politiker och media i Sverige, 2006, ännu inte lyft fram denna konvention, under det att den i tysthet ratificerats av 24 europeiska stater!

"Utan kunskap kan man inte agera, med kunskap kan man inte undgå att agera", sade apropå Konventionen en representant för Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien. Samma KSLA har även framlagt den utmärkta tanken om inrättande av ett "landskapssekretariat", som alla myndigheter med ansvar inom landskapsområdet "äger". Hursomhelst: med Landskapskonventionen som strategi även på miljöområdet skulle alla som ville kunna engagera sig brett, oavsett om de tillhör en bred folkrörelse eller finns med på annan plats inom "civil"/ideell sektor. Endast politiska visioner sätter gränser...

Fler hjul skulle snurra – ty erfarenheter från olika håll pekar klart på att tidigt medborgardeltagande på landskapsområdet även kan ge ekonomisk framgång. Det kan t ex främja landskapsvårdande turism.

Alternativet är att avstå från att agera. Då låter vi istället en politisk "adel" styra över händelseutvecklingen. Europarådets ord i anslutning till Florenskonventionen: *"the territorial dimension of human rights and democracy"*, ger löfte om mer än så.

Horn, 2006-08-15

Eva Salevid